

Zvěstování P. Marii, (kolem 1670)

Karel Škréta

olej, plátno, 225 × 113 cm; neznačeno

Národní galerie v Praze, inv. č. O 17338

NEUMANN 1951, s. 82, 130, č. 67; NEUMANN 1974 A, s. 38, 132–133, č. k. 42 (bibliografie); ŠRONĚK 1989, s. 335; NEUMANN 2000, s. 134–135.

Obraz byl v roce 1996 darován rodinou Jindřicha Waldese do sbírek Národní galerie v Praze. Jako možný původ plátna Neumann naposledy navrhl pražský kostel sv. Martina ve zdi (NEUMANN 2000), kde Hammerschmid uvádí obraz na postranním oltáři: „[...] B. V. Annunciationis Imago à famoso Pictore Scera depicta, prostat“ (HAMMERSCHMID 1723, s. 56, č. IV). Tento oltář dal v roce 1675 – tedy zhruba rok po smrti staršího Škréty – zřídit staroměstský měšťan a primátor Jan Jiří Reismann z Rýzemberka (Riesemberka; † 1694). Rok po zrušení kostela v roce 1784 došlo k dražbě několika pláten – obraz *Zvěstování* byl prodán za 15 florinů Thomasu Lehmannovi (viz TEIGE 1905, s. 68). Hammerschmidem popsáný obraz však nelze s jistotou spojit s tímto, protože v úvahu přicházejí další díla pocházející ze zrušených klášterů a kostelů, které nelze přesněji identifikovat či již neexistují. Vzhledem k tomu, že *Zvěstování* bylo jedním z nejfrekventovanějších témat Škrétovy tvorby, se zjištění proveniencí ještě ztěžuje.

Neumann (NEUMANN 2000) dílo vnímá jako kolektivní práci obou Škrétů s tím, že za určité modelační

nedostatky je odpovědná dílna nebo umělcův syn (NEUMANN 1974 A, s. 133). Zásadní posun v hodnocení přineslo poslední restaurování (2000–2002, Vera Dědičová) spolu s technologickým průzkumem (Ivana Vernerová). Byl totiž zjištěn okrový poklad s velkými křemennými zrny, který se dosud na žádném zkoumaném Škrétově obraze nenašel. Okrový podklad malbě dodává na celkové nazlátlé tonalitě v jinak studeném koloritu, přičemž se nejvíce uplatňuje v pozadí. Na obraze bylo množství nepůvodních přemaleb, které nebyly během předešlých restaurací odstraněny (první větší restaurování je doloženo v roce 1940, obraz byl pak ještě několikrát konzervován: 1961, 1974, 1976). Neumann dílo naposled posuzoval před restaurováním a Škrétovi mladšímu připsal spoluúčast na základě tuhých záhybů draperie. Právě tyto partie však byly v minulosti přemalovány. V průběhu restaurování navíc nebyly zjištěny odlišnosti v pojetí malby, a proto není důvodu se domnívat, že obraz vznikl ve spolupráci dvou autorů, byť se takový způsob běžně praktikoval. Nánosy barevných vrstev jsou subtilní – zvláště v tmavých

partiích. Malba je bravurně provedená v měkkých až vláčných záhybech šatu Marie a archanděla. Už z těchto důvodů lze obraz připsat spíše staršímu ze Škrétů, jehož dílo můžeme po stylové stránce chápat jako echo klasicizující periody, ke které se na čas vrátil v závěru své tvorby. Malby Sv. Rozálie z první poloviny šedesátých let (kostel sv. Štěpána, Praha – Nové Město, viz [v.22]) a *Zavraždění sv. Barbory* z roku 1674 (kostel P. Marie pod řetězem, Praha – Malá Strana) nabízejí shodné malířské elementy v podobě typiky tváří již vzdáleněji vycházejících z Guida Reniho. Tvář Marie se sklopenýma očima je pak téměř kopií téže postavy na obraze *Seslání Ducha svatého* ze salcburského dómu, vytvořeném v roce 1668.

Podobným způsobem jako u obrazu z Národní galerie řešil o něco málo později námět *Zvěstování* i Škrétův syn na oltářním plátně z kostela sv. Jindřicha v Praze, kde je kompozice sice koncipována jinak, tváře aktérů jsou však velmi příbuzné. Kompozičních analogií s italskou malbou pak můžeme přinést celou řadu – blíže než Neumannem zmiňovaná díla Guida Reniho a Ludovica Carracciho stojí

našemu obrazu například malba florentského malíře Onoria Marina-riho (Chiesa di San Niagio, Lucignano) či Lorenza Pasinelliho (Galerie J.-F. Heim, Paříž). Škréta v obraze jako by smazal hranice mezi vnitřním a vnějším prostorem – pulpít s otevřenou knihou a židle, přes niž je přehozen plášť, interiér pouze naznačují, pozadí scény je pak řešeno jako otevřený oblačný prostor.

Kopii malby *Zvěstování* ve čtvercovém formátu nalezneme na postranním oltáři v kostele Nejsvětější Trojice v Klášterci nad Ohří (kostel stavěn 1665–1670). Jedná se o věrný přepis Škrétova obrazu, byť je kvalita nižší a podání schematické a tvrdší. Obraz zaznamenává Neumann, který jej datuje po roce 1670 (NEUMANN 1951, s. 86).

Námětově je Škrétovo dílo pojednáno tradičně – archanděl Gabriel s bílou lilií se snesl na oblaku a promlouvá k Panně Marii, která pokorně přijímá jeho zvěst: „Hle, počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš [...]“ (L 1, 26–38). Z tmavých mračen pak slétá bílá hoblubice jako symbol Ducha svatého.

AR